

Mysle pozytywne

Temat

Program domowych detektywów „Jaś i Małgosia na tropie”

—

Realizujący:

Pracownia Profilaktyki Młodzieżowej „Pro-M”

Zakład Zdrowia Publicznego, Instytut Psychiatrii i Neurologii

ul. Sobieskiego 9

02-957 Warszawa

www.ipin.edu.pl

Cel ogólny programu

Celem programu „Jaś i Małgosia na tropie” jest opóźnienie wieku, w którym dzieci i młodzież sięgają po alkohol. Program ma wpłynąć również na ograniczanie problemów związanych z piciem alkoholu w tym celu wykorzystując wzmocnienie środowiska rodzinnego, indywidualnych predyspozycji oraz tzw. rówieśniczych czynników chroniących. Poza problem zbyt wczesnej inicjacji alkoholowej program wskazuje następujące tematy:

- fakty i mity na temat alkoholu i jego spożywania,
- wpływ środków masowego przekazu ze szczególnym uwzględnieniem Internetu oraz telewizji na sposób pokazywania osób pijących alkohol,
- rodzaje i sposoby radzenia sobie z presją rówieśniczą.

Metody pracy

Do programu przystąpić może każda placówka, która posiada wyszkolonego trenera (ukończyli 8-godzinne szkolenie warsztatowe). Elementy programu realizowane są w szkole przez nauczyciela-trenera oraz w domu, przy wsparciu rodziny. Całość programu jest utrzymana w konwencji nauki przez zabawę. Do prawidłowej realizacji programu konieczny jest zakup specjalnych 4 książek-komiksów, z którymi uczniowie pracują tak w szkole, jak i w domu. Bardzo ważne jest dobre wybranie już na początku drogi „młodzieżowych liderów”, współpracowników nauczyciela, którzy będą wraz z nim prowadzić pewne działania. Liderzy prezentują całej klasie wybrane treści komiksów oraz biorą czynny udział lub samodzielnie prowadzą w małych grupach krótkich zajęć nawiązujących do ich treści komiksów. Całość programu dostosowana jest do potrzeb szkoły zgodne z podstawą programową kształcenia ogólnego dla klas IV–VI szkoły podstawowej oraz ogólnymi założeniami szkolnego programu profilaktyki. Do prowadzenia działań został wydany podręcznik dla nauczyciela, w którym opisano założenia i cel programu, a także szczegółowy i jasny opis zadań. Po zakończeniu programu możliwa jest kontynuacja działań w kolejnych klasach w oparciu o program „Fantastyczne Możliwości”.

Opis programu

Program powstał w oparciu o Slick Tracy Home Team Program, Project Northland, University of Minnesota, USA. Adaptacji dokonano w ramach zadań statutowych Pracowni Profilaktyki Młodzieżowej „Pro-M”, Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie.

Skuteczność programu sprawdzono w praktyce i poparto licznymi badaniami. Został on oparty na skutecznych strategiach profilaktycznych dzięki czemu:

- opóźnia rozpoczęcie spożywania alkoholu wśród uczniów,
- ogranicza częstość picia alkoholu wśród dzieci i młodzieży,
- zmniejsza potrzebę spróbowania i picia w zbyt młodym wieku,
- ogranicza postawy pro-alkoholowe,
- podnosi poziom wiedzy na temat problemów, jakie mogą wiązać się z piciem alkoholu.

Program składa się z dwóch części szkolnej – prowadzonej przez nauczyciela-trenera oraz „domowych drużyn”. Ważna jest w zakresie realizacji części szkolnej dobra współpraca pomiędzy nauczycielem a szkolnym liderem.

Szkolna część realizacji programu trwa średnio 10-12 tygodni i obejmuje:

- spotkanie dla rodziców, na którym przekazywane są wszystkie niezbędne informacje,
- z grupy rówieśniczej wybierani są oraz szkoleni tzw. młodzieżowi liderzy
- w jednej klasie/ grupie rówieśniczej organizowane są pięciogodzinne zajęcia prowadzone przez nauczyciela przy współpracy lidera młodzieżowego,
- organizacja spotkania o nazwie „Wieczór Jasia i Małgosi”, które jest uroczystym zakończeniem programu dla uczniów, rodziców i gości.

Druga część programu tzw. domowa jest prowadzona w tym samym czasie, co zajęcia w klasie i polega na wspólnym wykonywaniu przez dzieci i rodziców zadań zawartych w materiałach pomocniczych. Do realizacji zajęć w warunkach domowych uczniowie tworzą wraz ze swoimi rodzicami tzw. „domowe drużyny”. Każda domowa drużyna wspólnie pracuje z wykorzystaniem książek, w których umieszczone zostały zabawne historyjki w formie komiksu, do każdego z komiksów dołączone są trzy zadania oraz krótkie porady i instrukcje przeznaczone dla rodziców, w tym informacje dotyczące problemów związanych z piciem przez młodzież oraz wskazówki, jak rozmawiać z dzieckiem na temat picia alkoholu. Cykl komiksów łączą bohaterowie – Jaś i Małgosia, młodzi detektywi, którzy w trakcie swoich przygód pokazują pożądane zachowania i postawy. W historiach Jasia i Małgosi poruszane są takie tematy jak:

- fakty i mity dotyczące alkoholu,
- wpływ środków masowego przekazu – Internetu, telewizji, prasy na posiadaną wiedzę na temat alkoholu,
- sposób wywierania presji przez rówieśników, którzy oczekują od nas określonego działania i zachowania, np. spożywania wspólnie alkoholu,
- określenie przyczyn i powodów sięgania po alkohol przez młodzież,
- wskazanie konsekwencji picia alkoholu przez młodzież.

Domowe Drużyny pracują przez pięć tygodni i mają na celu rozpoczęcie i ułatwienie rodzicom rozmów z dziećmi na tematy związane z piciem alkoholu a także stworzenie domowego kodeksu, czy też kontraktu dotyczącego spożywania alkoholu przez dziecko. Tu program przewiduje przyjęcie przez rodziców jednoznacznej postawy sprzeciwu wobec picia alkoholu przez ich dzieci oraz konsekwentnego egzekwowania ustalonych w kontrakcie zasad. Nauczyciel rozpoczyna pracę „domowych drużyn” na zajęciach w klasie, sprawdza efekty i koordynuje pewne działania, reaguje również na bieżąco na wszelkie zauważone nieprawidłowości. W szkole uczniowie zapoznają się z tematami książek oraz omawiają wrażenia i doświadczenia z pracy z rodzicami.

Podsumowaniem Programu Domowych Detektywów jest „Wieczór Jasia i Małgosi”, jest to popołudniowe spotkanie ze wszystkimi uczestnikami programu - uczniami, ich rodzicami, nauczycielami i zaproszonymi gośćmi. W czasie spotkania uczniowie prezentują gościom prace, wykonane pod okiem nauczyciela i nawiązujące do głównych celów programu.

Założenia

Program Domowych Detektywów (PDD) razem z programem Fantastyczne Możliwości (FM) tworzy dwuletni program profilaktyki alkoholowej. Stworzenie projektu ma swoje źródła w teoriach i badaniach wyjaśniających przyczyny sięgania przez dzieci i młodzież po alkohol i inne substancje psychoaktywne, a także wiedzę dotyczącą czynników ryzyka i czynników chroniących związanych z indywidualnymi cechami młodych ludzi, ich środowiska rówieśniczego oraz obserwacji domów rodzinnych. Zgodnie z założeniami teorii społecznego uczenia Alberta Bandury (1986), używanie substancji psychoaktywnych jest społecznie wyuczonym zachowaniem, ukształtowane jest ono przez obserwację oraz naśladowanie zachowania innych, atrakcyjnych dla młodych ludzi osób, którymi początkowo są rodzice, a z wiekiem – rówieśnicy oraz idole, osoby stanowiące niedościgniony wzór. W związku z tym, że dzieci pewnych zachowań społecznych uczą się przez obserwację i naśladowanie innych, należy wzmocnić i utrzymać autorytet rodzica, który staje się czynnikiem chroniącym przed podejmowaniem niepożądanych zachowań. Dlatego też w programie postanowiono wzmocnić i rozwinąć umiejętności wychowawcze rodziców, jak również zachęcić do analizy własnych zachowań związanych z piciem oraz rozmów ze swoimi dziećmi na ten temat. Jako że autorytetem dla młodych ludzi stają się często ich rówieśnicy, to program przewiduje takiego właśnie młodzieżowego lidera, który ma wpływ na kolegów, zastosowano tu strategię edukacji rówieśniczej. Działania oparte są również na edukacji normatywnej, jest to strategia profilaktyczna opracowana na postawie teorii uzasadnionego działania. Pokazuje to, że powszechna akceptacja substancji psychoaktywnych jest stanowi duży czynnik ryzyka i nie zniechęca do sięgania po te środki. W czasie realizacji programu nauczyciele oraz rodzice mają za zadanie wyrażanie zdecydowanego sprzeciwu wobec sięgania po alkohol przez młodzież oraz własne dzieci. Młodzi ludzie często sięgają po alkohol ponieważ nie radzą sobie w określonych sytuacjach czy

to w problemach własnych, czy z grupą rówieśniczą, stąd program podejmuje strategię rozwoju umiejętności życiowych, która ma na celu wyposażyć ich w umiejętności pozwalające zaspokajać potrzeby w bezpieczny i konstruktywny sposób. Program wyraźnie wskazuje, że nie mamy wpływu na to, czy nastolatek sięgnie po alkohol czy też nie, ponieważ zależy to od wielu czynników. Aby opóźnić ten czas należy podjąć cykl wszechstronnych działań, stąd też w programie realizowane są zajęcia w klasie z nauczycielem, a także autorytetem z grona rówieśników – liderem młodzieżowym, a także w domu z rodzicami.

Ewaluacja

W procesie ewaluacji przeprowadzono szereg badań jakościowych i ilościowych, między innymi: wywiady grupowe z nauczycielami i młodzieżowymi liderami, obserwacje przebiegu zajęć w klasach, oraz badania ankietowe uczniów. W skali kraju w programie uczestniczyło ponad 100 tysięcy dzieci wraz z rodzicami. Program „Jaś i Małgosia na tropie” cieszy się akceptacją i uznaniem wśród nauczycieli – realizatorów programu, którzy widza efekty pracując z uczniami, ale też wyraźnie podkreślają jego korzystny wpływ na podniesienie jakości współpracy z rodzicami.

Badania skuteczności programu przeprowadzono poprzez analizę Programu Domowych Detektywów oraz Fantastyczne Możliwości. Głównym celem badania była ocena trwałości w czasie efektów dwuletniego programu profilaktycznego. Badania prowadzono na podstawie eksperymentalnego schematu badawczego. Wyniki wykazały utrzymujące się przez rok od zakończenia programu korzystne efekty profilaktyczne. Bardzo wysoko oceniono postawę sprzeciwu uczestników programu w zakresie wczesnej inicjacji spożywania alkoholu, wiedzę na temat skutków spożywania alkoholu oraz umiejętność odmowy picia w sytuacji presji rówieśniczej.

Program po przeprowadzeniu ewaluacji otrzymał liczne rekomendacje, z których najważniejsze są:

- umieszczenie w europejskiej bazie ewaluowanych programów EDDRA, Best Practice portal jako program o III poziomie jakości,
- umieszczenie w polskiej bazie programów rekomendowanych wspólnie przez: Ośrodek Rozwoju Edukacji (MEN), Instytut Psychiatrii i Neurologii, Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.